

﴿ گفتار یازدهم ﴾

مدارس ابتدائی

رقیات معارف يك ملت پس از باغچه‌های اطفال
 و کود کستانها موقوف بچگونگی مدارس ابتدائی
 اوست چونکه این مدارس اساس مدارس دیگر
 و شالودهٔ حیات اجتماعی ملت است و آنچه را
 فرزندان يك ملت در مدارس ابتدائی یاد میگیرند در سر نوشت آن
 افراد و از آنجا هم در کشور نوشت آن ملت نفوذ قطعی و مؤثری
 دارد که قابل انکار نیست. ازین جهت هر ممالک اروپا و آمریکا
 اهمیت زیاد بتدریسات و تشکیلات این مدارس میدهند و قسمت
 اعظم بودجهٔ معارف هر مملکت مخصوص باین مدارس می‌باشد.
 در جلد سیم راه نو شرحی راجع بچگونگی مدارس ابتدائی
 در اروپا و آمریکا نوشته‌ام و از فصلهای این کتاب هم میتوان تا
 یکدرجه فهمید که مدارس ابتدائی چگونه باید تأسیس و اداره شود
 و برای ایفای وظایف خود دارای چه شرایط و چه وسایل باید
 باشد.

چون خوشبختانه در صفحات جراید ایران خوانده می‌شود که وزارت معارف ما هم می‌خواهد قدمهای اساسی در اصلاح مدارس موجوده بردارد و بیش از تزئین مدارس جدید همین مدارس کنونی را دارای آلات و وسایل صحیح و کامل نماید لهذا بهتر این دیدم که در باره کیفیت اصلاح مدارس ابتدائی و متوسطه یاره نظریات و ترتیبات عملی را متذکر شوم تا بخوبی شرایط و قواعد اساسی اصلاح این مدارس روشن گردد:

روپهم رفته میتوان گفت که آنچه در باره کودکانها و تشکیلات و ترتیبات آنها درین کتاب گفته شده همه را با زیاد کردن درجات آن در مدارس ابتدائی نیز بجا باید آورد چونکه مدارس ابتدائی دنباله و نتیجه و متمم همان کودکانهاست و همان قواعد و شرایط بطور کامل تر درین مدارس باید مجری و موجود باشد.

اگر ازین نقطه نظر حال مدارس خودمانرا مقایسه با مدارس دیگران کنیم می‌بینیم که با این اصلاحات جزئی و تغییر دادن دوسه معلم و افزودن چند تومان بیودجه مدارس خدمت و اصلاح بزرگی بجا نیاورده‌ایم و باز همان اتلاف وقت و پول و همان خرابی و بهدر رفتن زحمات در جای خود باقی است.

در نظر من اگر میخواهیم واقعا مدارس خودمان را بحال مدارس ملل متمدنه بیندازیم و جوانان مملکت خودمان را عروسک نسازیم و سرمایه قوه اجتماعی و مادی ملت را بسپرده تلف نکنیم باید بهر ترتیب باشد کار را از اساس گرفته شرایط کنونی را بکلی تغییر دهیم و شالوده نازه و محکمی بریزیم. من چگونگی این اصلاح اساسی را در اینجا بطور اختصار یاد آوری میکنم:

۱ — عمارت مدارس: بناهای مدارس ما برای مدرسه ساخته نشده است و دارای شرایط لازمه فنی نیست. نه اطاقهای کلاس ها بقدر کافی روشن و بلند و هوا دار است و نه مدرسه دارای

تدریس آشنایی و سفره‌چینی در یک مدرسه ابتدایی در شهر لانگ بیچ در آمریکا.
Teaching Home-making in an elementary School, Long Beach, California.

باغچه و زمین واسع برای ورزش و کارهای دستی و باغبانی و امثال اینهاست. هر خانه مسکون را که چند اطاق و چهار دیوار داشته باشد نمیتوان و نباید مدرسه قرار داد. یا باید بناهای جدید

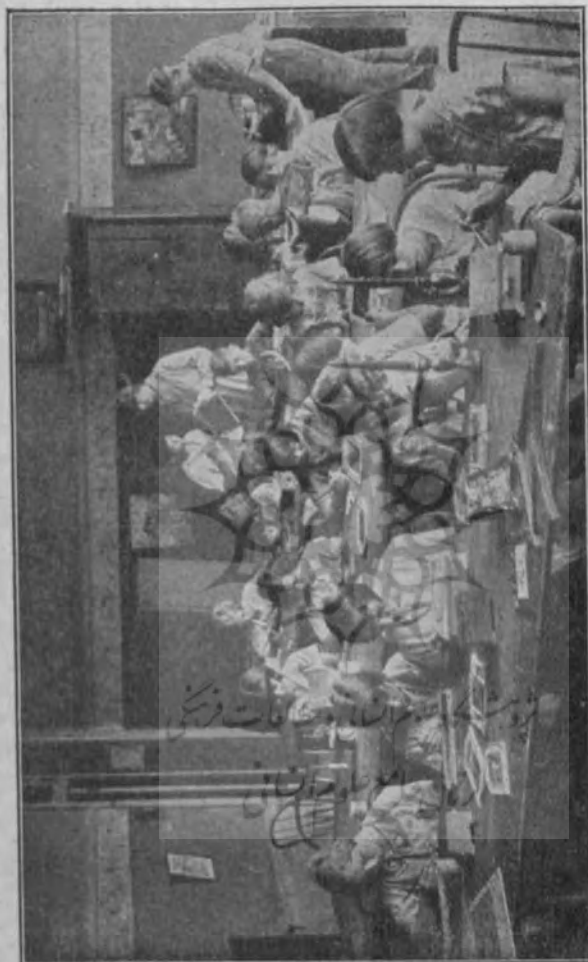
از روی طرح جدید فنی ساخت و یا اقلابناهای کنونی مدارس را با ترتیب مخصوص تعمیر کرد و وسعت داد و بشکل مناسبی انداخت و مخصوصاً تالار کنفرانس و نمایش و باغچه و زمین خالی برای بازیها و عملیات و حرفتهای دستی تهیه کرد.

۲ — حفظ الصحه مدارس ما بسیار ناقص است و هنوز اولیای معارف ما تمیداتند که مدارس برای خود حفظ الصحه مخصوصی دارد که باید کاملاً رعایت شود. داشتن ظروف آبخوری بقدر کفایت و تجدید هوای اطاقها و تعدد و نظافت مستراحها و دست شورها و وسایل گرم کردن صحی اطاقها باید موجود باشد. معاینه طبی اطفال و معالجه امراض ساده و مختصر آنها و فرستادن اطفالیکه مرض مسری دارند پیش اطبای مخصوص و منع اختلاط آنان با سایر اطفال و معاینه نظافت لباس و بدن و تقسیم کلاسها در اطاقها به نسبت عدد اطفال و بزرگی اطاقها و اصلاح تختهای کنونی که مخالف حفظ الصحه است بطوریکه آزادی حرکت طفل را مانع نشود، تدقیق اغذیه اطفال در مدرسه و در خانه و مواظبت در رفتار و کردار بچهها برای جلوگیری از عادت مهلکی که در زمان بلوغ دوچار می شوند و امثال اینها شرایط اساسی حفظ الصحه مدارس و وظایف حتمی رؤسا و هیئت مدیره و تعلیمیه میباشد. این وسایل هر قدر محتاج مخرج باشد باید قبول کرد تا مدرسه اسم بلاسمی نماند و بجای نایده سایه ضرر نشود.

اگر رؤسای معارف ما مدارس اروپا و نظافت و دلربائی و وسعت و انتظام آنها را دیده بودند یقیناً از رؤیت وضع کنونی مدارس ما سر خجلت بزیر می افکندند و نام مدرسه بآنها نمی نهادند.

۳ — تغییر پروگرام کنونی دروس: مقدم داشتن دروس عملی

بر دروس نظری و حاضر کردن کتابهای مخصوصی که موافق قواعد تعلیم و تألیف بوده با نفاست کافی چاپ شده باشد؛ ترتیب

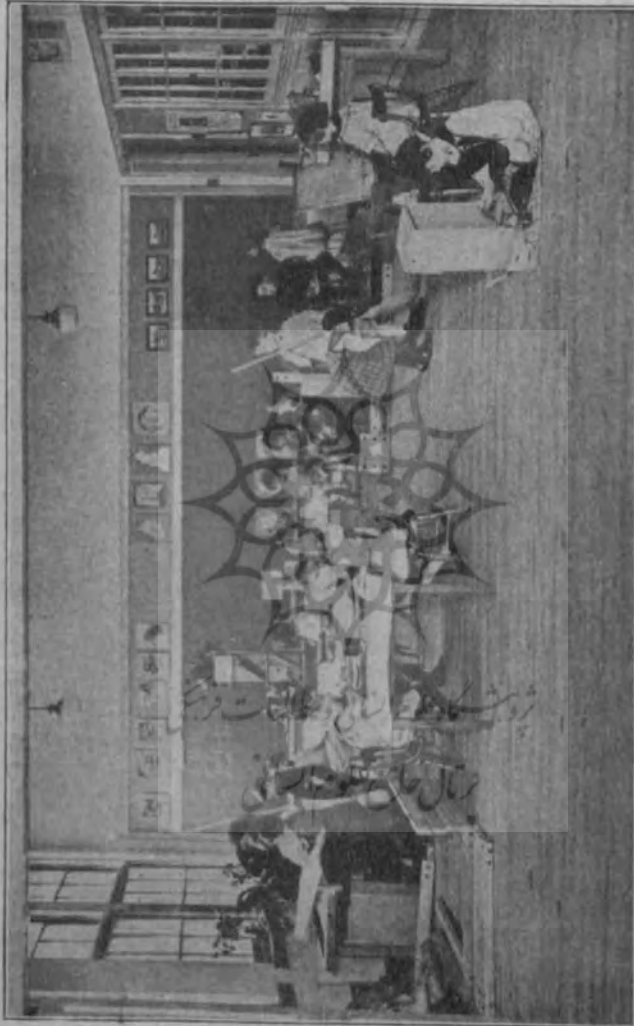
مشغولیت‌های مختلف و آزاد بچه‌های يك مدرسه ابتدائی.
Playground programs are not all play.

مطالب کتب کلاسی از روی درجه تکامل و سن بچه‌ها و اهمیت کافی دادن بورژس و کارهای دستی از شرایط اساسی است. قبول

و اجرای تنقیط و سجاوند اروپائی در کتب کلاسیک و بلکه در تمام مطبوعات و ارزان کردن قیمت کتب کلاسی بهر اندازه که ممکن باشد نیز یکی از شرایط مهم اصلاح تعلیم و تربیت می باشد. باید اصلاح پروگرام دوسرا بزرگترین و نخستین قدم در اصلاح معارف شمرد، چونکه تعلیم دروس بمنزله تغذیه روح و دماغ بچه است و بیشتر از تغذیه بدن در آفتاب دقت باید کرده شود. اولاً باید بطور عموم معین کرد که بچه در یک دوره تحصیل کدام معلومات را باید یاد بگیرد که برای زندگی او بکار آید و ثانیاً چه مقدار از آن معلومات لازم است و ثالثاً درجه استعداد و هوش و ذکاوت و صحت بچه برای هضم چه مقدار از آن معلومات حاضر است و رابعاً آن معلومات را در چه شکل و بوسیله کدام کتابها بهترین شکلی می توان یاد داد و خامساً آن درسها را بچه ترتیب تقسیم به روزهای سال و ماه باید کرد و سادساً در یکروز چه مقدار از معلومات و دروس را میتوان آموخت و آنها را چگونه باید ترتیب داد و پس و پیش انداخت. و سابعماً بدست کدام معلمین و با کدام وسایل فرعی این پروگرام را اجرا باید کرد. بدیهی است کسانی که خود در زیر چنین پروگرامی تحصیل نکرده و از فن روحیات و حفظ الصحه روحی اطلاعی ندارند و با تجربه های شخصی قواعد این فنون را تدقیق نکرده اند یک پروگرام صحیح نمیتواند بنویسند.

۴ — یکی از مهم ترین وسایل تعلیم داشتن نقشه ها و لوحه های مخصوصی است که بارنگهای طبیعی، انواع نباتات و حیوانات و معدنیات و طبقات زمین و اجناس بشر و ممالک و بلاد و وقایع مهم تاریخ را نشان میدهد و در هر مدرسه و در هر کلاس باید اینها موجود و آویخته شده باشد این لوحه و نقشه ها درسها را صدمی

نود آسانتر و روشنتر می‌سازد و قوای ذهنی اطفال را از اسراف و اتلاف حفظ میکند. ترجمه و چاپ کردن این نوع لوحه‌ها و

موقع کار کردن بچه‌ها در یک « کودکستان » در شهر « ریورساید » آمریکا
Work period in Kindergarten at Riversid, Illinois.

نقشه‌ها و توزیع آنها بمدارس از وظایف معارف می‌باشد. مخصوصاً
نهیة نقشه‌های تاریخ ایران و آثار عتیقه آن از واجبات است. من

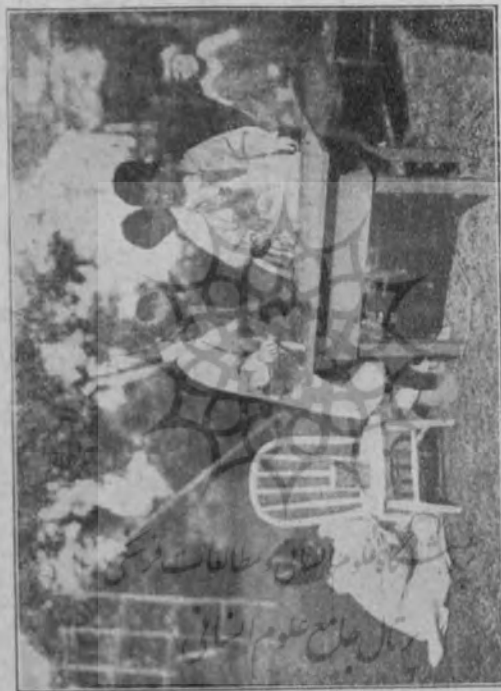
سالهاست که در نظر داشتم کارتهای ایران باستان را که آثار عتیقه ایران را نشان میدهد در شکل يك لوحه بزرگ برای مدارس چاپ برسانم ولی چون مستلزم مخارج هنگفت بود تاکنون موفق نشده‌ام.

۵ — داشتن يك کتابخانه مختصر و مفید در هر مدرسه برای استفاده هیئت معلمین و شاگردان از واجبات است. در اروپا و آمریکا يك مدرسه بی کتابخانه قابل تصور نیست گو که هر خانه برای خود يك کتابخانه مخصوصی دارد و در هر شهر کتابخانه های متعدد مجانی از طرف بلدیها و یا صاحبان خیرات تأسیس و در دسترس عموم گذاشته شده است.

باید شورای معارف صوری از کتب لازمه و مهمه که مانند دوره تاریخ و جغرافی عمومی و قاموس و فرهنگ و کتب دیگر که بیشتر محتاج الیه معلمان و شاگردان است ترتیب بدهد و وزارت معارف آنها را برای هر يك از مدارس تهیه کرده جزو اوائیه و در تحت مسؤلیت مدیر مدرسه قرار دهد در اروپا و آمریکا حتی کودکانها کتابخانه مخصوصی دارند که باختیار بچهها گذاشته شده است.

۶ — آلات و ادوات کارهای دستی و حرفتهای عملی نیز از لوازم مدارس است. بگمانم مطالعه این کتاب شکی باقی نگذاشته که برای تربیت کردن جوانان مستقل و با اراده و معتمد بر نفس باید شرایط و وسایل يك تربیت استقلالی نیز موجود باشد. و این گونه تربیت محتاج آلات و ادوات مخصوصی است که مدارس در اروپا و مخصوصاً در آمریکا دانا می باشد. این آلات و ادوات غیر

از لوازم دارالتجزیه «لابوراتوار» فیزیک و شیمی و اسباب بازی و ورزش م‌باشد که آنها هم بجای خود لازم است. مثلاً برای اشتغال بچه‌ها با گلکاری و پروردن حیوانات و حتی نجاری و بنائی و آهنگری و امثال اینها آلات و ادوات این حرفتها بقر لازم

بچه‌ها اسباب کلاس خود را رنگ میزنند - مدرسه «ماناواولی»
در آمریکا

Painting their furniture. Hanahaouli School,
Honolulu, Hawaii

است و در تعلیم علم اشیاء و اطلاعات فنی بکار میبرند. در نتیجه اینگونه اشتغالهاست که بچه‌ها دارای معلومات کافی در رشته‌های مختلف شده قوا و استعدادهای خودشانرا بخوبی نشو و نما میدهند و جوانان کاردان و با تجربه و متکی بنفس و چاره‌جو و مستقل

و متشابهت باز می آید. این قبیل آلات و ادوات نیز باید بموجب صورت مخصوص تهیه و جزو بودجه آذاتیۀ مدارس شود. در جلد سیم راه نو تصاویر کافی از طرز استعمال این آلات و ادوات در مدارس اروپا درج شده است و برای مزید اطلاع بآن جلد رجوع

شاگردان مدرسه ابتدائی «والدن» در نیویورک آشپزی یاد میگیرند.
Cooking. Walden School, New York.

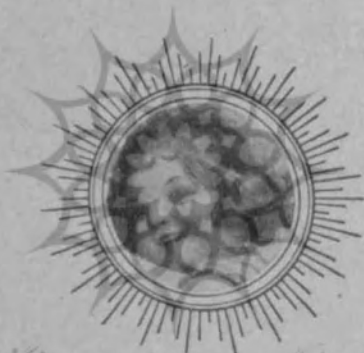
باید شود. اگر فهرست مصور (کاتالوک) اجناس یکی از تجارتخانه هائبرا که آلات و ادوات لازمه مدارس را میفروشد نگاه کنید از دیدن اشکال انواع آلات و ادوات نجاری و خراطی و بنائی و خیاطی و عکاسی و نقاشی و غیره بسیار تعجب خواهید کرد و از

فقر مدارس ما دلخون خواهید شد.

۷- تشکیل مسابقه‌ها در انواع کارهای دستی و حرفتها و هنرها و اخلاق در تربیت اطفال مقام و قوود بلندی دارد ترتیب اینها نیز بعهده معارف است که باید در بودجه هر ساله وجهی برای اینها تخصیص و برای برندگان مسابقه بعنوان جایزه داده شود. هم‌چنین در هر شهر نمایشگاهها از کارهای دستی و مصنوعات اطفال باید ترتیب داده شود تا هم اولیای آنان و مردم از ترقیات ایشان مسبوق شوند و هم خودشان از ثمرات اعمال و زحمات خود بر خوردار و از آئینه خود امیدوار گردند. دادن نمایشهای تاریخی و ساده از طرف بچه‌ها و ترتیب دادن دسته‌های موسیقی در میان اطفال برای حفظ اخلاق و تقویت قوای فکری و حسیات بدیعی ایشان بسیار کارگر و مفید است چنانکه در مدارس اروپا و آمریکا و حتی در کودکانها این گونه نمایشها و گونسترهای بچگانه را ترتیب داده و فایده بزرگ حاصل کرده‌اند.

بعقیده من اگر این وسایل را فراهم و این شرایط را مجری کنیم میتوانیم بگوئیم که مدارس ما هم اصلاح شده و ثمرات نیکو خواهد بخشید و الا زحمات ما بیهوده خواهد رفت و قوا و استعداد های چندین هزار افراد ملت تلف و ضایع خواهد شد. در حقیقت بنائی را که محروم ازین وسایل باشد باسم مدرسه نامیدن غلط است و چنانکه مکرر نوشته‌ام صد مدرسه صحیح و کامل و مجهز داشتن بهتر از داشتن هزار مدرسه ناقص و بی‌مسماست و فقط با قبول و اجرای این اصلاحات اساسی از آئینه فرزندان و از سرفروشت ملت خود می‌توانیم امیدوار و مطمئن باشیم و یقیناً هر مرد حقیقت بین

منصف و با وجدان این عرایض مرا با حسن نظر قبول و تصدیق
 خواهد کرد. نجات ملت ایران در دست معارف اوست و موفقیت
 معارف هم در ایفای وظایف خود بسته باصلاح مدارس ابتدائی است
 بتربیتی که درینجا شرح دادم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی